Hírek a börtönvilágból (fordítás)

Joseph Hallinan: Privatizációs kérdések Nagy Britanniában

Nagy-Britanniában a PSIRU (Public Services International Research Unit), Közszolgálati Nemzetközi Kutató Egység jelentése szerint 2003-ban és 2004-ben új büntetés-végrehajtási intézetek megnyitására kerülhet sor. Az egyik létesítményt Ashfordban dél-kelet Angliában, a másikat Peterboroughban, Cambridgeshireben fogják felépíteni. Az elképzelések szerint Ashfordban 450 női elítélt, Peterboroughban 840 fogvatartott elhelyezésére lesz lehetőség. Mindkét büntetés-végrehajtási intézet tervezésében és kivitelezésében a magánszektor vesz részt. Az Ashfordban építendő büntetés-végrehajtási intézetet az UK Detention Services Kft., a Peterboroughban elhelyezendőt pedig a Premier Custodial Group Kft. fogja finanszírozni és fenntartani. A két vállalkozás kiválasztására több ajánlattevő közül került sor. A női fogvatartottak elhelyezésével kapcsolatos kérdések megoldásában azonban még egyiküknek sem volt tapasztalata.

A skót börtön felügyelőség vezetője, Clive Fairweather 2001. októberében készített beszámolót a PSIRU felé. Elégedetlenséget fejezte ki a már meglevő, a magánszféra bevonásával létrehozott büntetés-végrehajtási intézetek működtetésével kapcsolatban.

Hangsúlyozta, hogy a jelenlegi privát börtönigazgatás sok helyen inkább csak elfojtja a rehabilitációt és az elítéltek érdekeinek a védelmét. A magánirányítás alatt álló büntetés-végrehajtási intézetekben nem tudnak képzett személyzetet alkalmazni, például Kilmarnoch munkavállalóinak 91 %-a sohasem dolgozott fogvatartottakkal azelőtt.

A másik probléma az alkalmazottak alacsony bérezése, ami miatt senki sem marad hosszabb ideig a privatizált büntetés-végrehajtási intézetekben.

Joseph Hallinan: A magánszféra szerepe az Egyesült Államok börtöneiben

A PSIRU (Public Services International Research Unit), Közszolgálati Nemzetközi Kutató Egység 2001. októberében vette át Philip Mattera beszámolóját, aki az Egyesült Államokban végbement börtönprivatizáció egyik ellenzője. A 2001 őszén végzett felmérés 19 állam 60 büntetés-végrehajtási intézetét vizsgálta meg, ami a magán büntetés-végrehajtási intézetek számának felét teszi ki.

Megállapították, hogy e büntetés-végrehajtási intézeteknek majdnem a 75%-a részesül szövetségi, állami vagy helyi támogatásban. Mindemellett a szakemberek az alábbi következtetéseket vonták le:

- legalább 44 létesítmény (73%) jutott hozzá egy vagy több fejlesztési támogatáshoz,
- 38%-uk kapott valamilyen adócsökkentő kedvezményt,
- 23%-uk vehetett igénybe infrastruktúra-fejlesztésre (például csatornarendszer korszerűsítésére, útkarbantartásra) fordítandó támogatást.

(Az adatok tájékoztató jellegűek, hiszen nem minden, adózással kapcsolatos mutató kerül nyilvánosságra).

A tanulmányban szereplő 19 államban, a már említett büntetés-végrehajtási intézetek működtetésében két vállalat, a Corrections Corporation of America és a Wackenhut Corrections Corporation vesz részt. Ezek a cégek mindent megtesznek annak érdekében, hogy minél nagyobb állami támogatáshoz jussanak. Az általuk alkalmazott szakemberek számtalan költséghasznon elemzést készítnek a következő évi gazdálkodásra vonatkozóan.

Az Egyesült Államokban a privatizáció ellenzői úgy vélik, hogy az állam túlságosan nagy segítséget nyújt a magánbörtönök működtetéséhez, ami elvonásként jelentkezhet más területeken. Ugyanakkor a kifizetésére kerülő fejlesztési és egyéb támogatások ellenére sokan nincsenek megelégedve a privát szektor által fenntartott büntetés-végrehajtási intézetek színvonalával. Hiányosságok észlelhetők a börtönök biztonsági és védelmi rendszerében, valamint az egészségügyi ellátás színvonala is túlságosan alacsony.

William Petroski: Dohányzási tilalom Iowa börtöneiben

2001-ben az Egyesült Államok 17 államában – többek között például Minnesotában, Dél-Dakotában – volt tilos a dohányzás a büntetés-végrehajtási intézetekben. E kör 2002. februárjában Nebraskával bővült. A jövőben Iowa is csatlakozni kíván az előbb említett államokhoz, mivel célul tűzte ki, hogy egészségesebb környezetet teremt a börtönök falain belül.

Eddig Iowa államban a Clarinda és az Oakdale állami büntetés-végrehajtási intézetben vezettek be teljes dohányzási tilalmat. Iowa hét másik létesítményében az udvaron még mindig megengedett, de a cellákban szigorúan tilos rágyújtani.

A börtönigazgatóság az előző években a Clarinda büntetés-végrehajtási intézetben is megengedte az épületen kívüli cigarettázást, de ez visszaélésekhez vezetett. Az elítéltek rendszeresen dohányoztak a zárkákon belül is, és a megrongált vezetékek elektromos szikráját használták gyufa helyett. A börtönvezetés megelégelte a sorozatos engedetlenségeket, valamint az áramkörben okozott károkat, és kitiltotta az intézetből a dohányárukat.

Említésre méltó, hogy 1996-ban az Oakdale állami börtönben megkérdezettek 90 %-a vallotta magát nikotinfüggőnek. Ez az adat még meglepőbb az egészségügyi minisztérium által rendelkezésre bocsátott statisztikai felmérések tükrében, amelyek szerint Iowa felnőtt lakosságának csak a 23%-a dohányzik.

A 860 fogvatartott befogadására alkalmas, Clarinda büntetés-végrehajtási intézetben bevezetett cigaretta tilalom jelentős mértékben megzavarta a börtönlakók életét és nyugalmát. A fogvatartottaknak időnként sikerül a rendszeres ellenőrzést kijátszva - a testüregeikbe, szemétvödörbe, burgonyazsákba rejtve - dohányt csempészniük a zárkákba. A szabályokat megsértők büntetésben részesülnek, ami azonban nem tartja vissza őket az újabb és újabb próbálkozásoktól. Ráadásul a börtönök feketepiacán a dohányárura nézve áremelkedés figyelhető meg, ami azt jelenti, hogy akár két dollárt is kérhetnek a csempészek a cigarettáért.

A Clarinda igazgatója szerint a népszerűtlen intézkedések a fogvatartottak érdekét szolgálják, és egészségesebb életmódra kívánják őket nevelni. Cornell Smith, a Clarinda büntetés-vég-

rehajtási intézet igazgató helyettese úgy véli, hogy az új szabályok bevezetése óta csökkent a krónikus légúti betegségektől szenvedő elítéltek száma.

Steve Thomas: Tele-látogatás Szingapúrban

A szingapúri büntetés-végrehajtásáért felelős minisztérium úgy döntött, hogy kísérleti jelleggel egy évig új típusú látogatási formát hívnak életre.

A Home Tele-Visit program keretében, 60, kiemelten jó magaviseletű elítélt családja számára lehetővé teszik, hogy az otthonukban elhelyezett számítógépen keresztül láthassák hozzátartozóikat és kommunikálhassanak velük.

Koh Hong Tai az informatikai osztály vezetője szerint, a fogvatartottak családja számára pénzmegtakarítást és kényelmet jelent a tele-visit internetes kapcsolat. Korábban már sor került hasonló jellegű rendszer kiépítésére, amelyet a város középpontjában, egy külön épületben helyeztek el. Ez a megoldás azonban nem mentesítette a családtagokat az utazási költségek megfizetése alól.

Az illetékesek szerint négy büntetés-végrehajtási intézetben biztosan sikerül megvalósítani a fenti elképzeléseket, de a Home Tele-Visit további sorsa a finanszírozási lehetőségeken múlik.

Kate Bayliss: Internet használat Indiában

Indiában, Új-Delhi maximális biztonsági felszereltséggel ellátott Tibor büntetés-végrehajtási intézetében 2000. októberében lehetővé tették a külföldi állampolgárságú fogvatartottaknak, hogy e-mailt küldjenek hozzátartozóiknak. A közel 300 elítélt azonban nem kívánt élni a technika által biztosított lehetőségekkel, mivel meg voltak győződve arról, hogy az e-mailben írtakat előbb, vagy utóbb felhasználják ellenük. A külföldi – zömében német, francia, brit és nigériai – fogvatartottakon kívül, az indiaiakat is hasonló kétségek tartották vissza attól, hogy a *„remény postája"* néven bevezetett szolgáltatást igénybe vegyék.

Stephen Nathan: Privatizációs lehetőségek Franciaországban

A francia kormány 2001. október végén tett közlése szerint – amelyet 2002. májusában újra megerősítettek –, várhatóan 2006-ra fog befejeződni az a privatizációs program, amely 27 régi büntetés-végrehajtási intézet bezárását és 35 új építését tűzte ki célul.

A kormányprogram elkészítésekor a kiinduló pont az volt, hogy az új büntetés-végrehajtási intézetekben biztosítani kell az emberi méltóság tiszteletben tartását és az elítéltek egyéni cellákban történő elhelyezését. A program bizonyítani akarja, hogy a börtönök biztonságos világot rejtenek. Az új létesítmények remélhetően nemcsak a büntetések letöltésének helyéül szolgálnak majd, hanem segítenek megelőzni az újabb bűncselekmények elkövetését, és a bűnelkövetők társadalomba való visszatérését is.

Az előzetes megállapodások értelmében – 2002. második felében és 2004. folyamán –, a már elkészült 21 büntetés-végrehajtási intézet mellé még 6 újat fognak építeni.

A PSIRU jelentése szerint a kormány arról nem tett említést, hogy a létesítmények hol kerülnek elhelyezésre, és arról sem, hogy a vezetést és a finanszírozást milyen módon fogják megoldani.

Az azonban biztos, hogy a részben privatizált büntetés-végrehajtási intézetek személyzete állami alkalmazott lesz, az új épületek elkészítéséért pedig ismét a magánszektor vállal felelősséget.

Chris McGreal: Visszaélések a Dél-afrikai Köztársaságban

A Dél-afrikai Köztársaságban, Bloemfontein egyik büntetés-végrehajtási intézetében négy elítélt titokban, videokamerával, egy öt hónapos időszak alatt, több olyan felvételt készített, amely a börtönszemélyzet sorozatos visszaéléséről tanúskodik. A felvétel 2002. nyarán került nyilvánosságra. Az eset körülményeinek tisztázása során a büntetés-végrehajtási intézet igazgatóját és a tartományi büntetés-végrehajtási szolgálat vezetőjét is többször kihallgatták.

A képfelvételek megrendítő bizonyítékokat mutattak be a létesítményen belül végbemenő visszaélésekről, korrupcióról és erőszakról. Az ügyben eljáró hatóságok a büntetés-végrehajtási intézet több mint húsz alkalmazottjának a szerepét vizsgálták meg, a sorozatos brandy és kábítószer csempészés, valamint nemi erőszak elkövetése miatt folytatott nyomozás során.

A videofelvétel tanúsága szerint a börtönszemélyzet egyes tagjai, a fiatalkorú elítélteket, az idősebb fogvatartottak részére nyújtandó szexuális szolgáltatás végett, árverésen bocsátották áruba. Az említetteken kívül, a létesítmény több alkalmazottja foglalkozott alkohol és marihuána árusítással is. Az elítéltek megalázása, bántalmazása és emberhez nem méltó körülmények között tartása a mindennapos gyakorlat része volt.

Richard Rothstein: Íróműhelyek Texas államban

Texas állambeli, San Antonio fiatalkorúak számára fenntartott büntetés-végrehajtási intézetben íróműhelyt hoztak létre a fogvatartottak számára. Az ötlet részben a Gemini Ink munkatársától, Celeste Guzmantól származik. Az említett cég azzal foglalkozik, hogy tehetséges íróknak adjon teret és lehetőséget műveik könyvpiacon történő megjelentetéséhez.

Az elképzelés másik kiötlője Glenn Faulk volt, aki a Cyndi Taylor Krier fiatalkorú elítéltek kezelési központjában, a fiatalkorúak foglalkoztatásával és képzésével foglalkozik. A tervek megvalósításához Grady Hillmann – aki ismert költő, író és tanár is egy személyben – támogatását is sikerült megszerezniük.

Az íróműhelyben az önként jelentkező fiatalkorú elítéltek próbálhatják ki tehetségüket. A program pártfogói kizárólag mesék megírását kérték a fogvatartottaktól, aminek hátterében két fontos felismerés húzódik meg. Egyrészt ahhoz, hogy a fiatalkorúak mesét tudjanak írni, maguknak is több gyermekeknek szánt történetet kell elolvasniuk. Másrészt az olvasás szeretetének elősegítésén kívül, a program megalkotói úgy gondolták, hogy egy-egy történet megírása sikerélményt jelent a fiataloknak.

Sok pszichológus szerint a gyerekek a mesékből nyerik az első tapasztalatokat arra nézve, hogy hogyan kell a konfliktushelyzeteket megoldaniuk, és hogy hogyan kell viselkedniük. A

legtöbb gyerek azonosul a fantáziavilág egy-egy szereplőjével, és ezáltal ismeri fel, hogy az egymástól élesen elkülönülő jó vagy rossz karakter megtestesítése milyen következményekhez vezet.

Guzman úgy véli, hogy a meseírás a programban résztvevőkre nagyon kedvezően hatott, mivel kénytelenek voltak mellőzni a szleng használatát, és sikerült bennük felkelteni az érdeklődést az olvasás iránt.

Hillman számára nagy meglepetést jelentett, hogy a fiatalok körében azok a mesék voltak a legnépszerűbbek, amelyekben a főhőst a kedvessége segítette hozzá céljai eléréséhez. A központ pszichológusa szerint, a fiatalokat meghökkentették azok a történetek, amelyekben nem a keménység, durvaság vezetett eredményre, hanem a szelídség. Ez a felismerés pedig segített átrendezni a meglevő értékrendjüket. Glenn Faulk elmondta, hogy valamennyi mesét könyv formájában kiadták, és a rossz anyagi körülmények között élők számára fenntartott könyvtárakban helyezték el.

Harminc évvel ezelőtt az Egyesült Államokban sokkal nagyobb hangsúlyt helyeztek az író-olvasó csoportok létrehozására, majd e programok idővel háttérbe szorultak, mivel egyre inkább a büntetések végrehajtásának a szigorítását és a közösség védelmét helyezték előtérbe a büntetés-végrehajtásban. A *„meseíró program"* kezdeményezői remélik, hogy változtatni tudnak a kialakult helyzeten.

Eric Ticle: Privatizációs gondolatok Norvégiában

Norvégiában a bűncselekmények és az elítélések növekvő száma miatt megnőtt az új büntetés-végrehajtási intézetek iránti igény. A bíróságok közel 2000 elítélt számára tették lehetővé, hogy a büntetésüket csak az új börtönök megnyitását követően töltsék le. Norvégiában a magánbörtönök építésére számos jelentkező akad. Terje Solderholm - nyugállományba helyezett rendőr - és volt kollégái, az Aftenposten című újságnak azt nyilatkozták, hogy megtakarításaikat szívesen invesztálnák egy Észak-Norvégiában, Altában felépítendő hatvan férőhelyes magánbörtönbe, ha megkapnák a működéshez szükséges hozzájárulást. Ezen kívül több magánszférában tevékenykedő cég is kész együttműködni egy Mo i Ranában, ötvenkét elítélt számára létesítendő büntetés-végrehajtási intézet kivitelezésében. Mindemellett a londoni székhelyű Bibby Line is jelezte, hogy brit mintára szeretne úszó börtönt létesíteni az Északi-tenger partján, amely ötszáz elítélt elhelyezésére lenne alkalmas.

A börtön privatizáció terén az érdeklődés nagy, az összefogással kapcsolatos döntés azonban nem a magánszektoron múlik.

Erica Barnett: Munkavégzési programok Washington államban

Az Egyesült Államokban sokan nem is sejtik, hogy esetleg az a termék, amit az üzletekben megvásárolnak elítéltek munkájának eredményeként került oda. Washington államban 1983 óta – amikor a Washington Corrections Centerben női ruhát előállító gyártósort helyeztek üzembe – számos cég húz hasznot a fogvatartottak munkaerejéből. Az azóta eltelt közel húsz év alatt – Ohiotól Oregon államig – sok hasonló jellegű munkavégzési program létrehozására került sor.

2002-ben tizenöt olyan cég működött Washington államban, amelyek saját beosztottjaik munkaerő-kapacitásának kiegészítésére elítélteket alkalmaztak.

A Monroeban található, Twin Rivers Corrections Unit fogvatartottjai rendszeresen végeznek csomagolási tevékenységet, a Signature Packaging Solutions számára.

A Twin Rivers lakói szerint a vállalatoknak elsősorban ünnepek előtt vagy nagyobb, váratlan megrendelések esetén van szükségük olcsó, gyors és megbízható segéderőre. 2001. karácsonya előtt például a Starbucks cég által forgalmazott őrölt és csokoládé bevonatú szemes kávét kellett a fogvatartottaknak díszcsomagolásba rakniuk. A Twin Rivers elítéltjei kedvezőnek tartják ezt a munkalehetőséget, mivel akár 150 dollárt is megkereshetnek egy-egy rövidebb időszak alatt.

Meglátásuk szerint a tőkeerős cégek azért veszik igénybe a börtönök munkaerejét, mivel legtöbbször csak idénymunkáról van szó és így annak leteltével nem kell számolniuk a feleslegessé váló dolgozókkal, nem kerül sor elbocsátásokra; ezen kívül kevesebbet kell fizetniük az elítélteknek.

A Signature és más vállalatok vezetői azonban tagadták, hogy csak anyagi tényezők motiválnák őket az alkalmazottak kiválasztásakor, és kiemelték, hogy emberi együttérzésből kerül sor a fogvatartottak erejének felhasználására. A Signature Packaging Solutions hangsúlyozta, hogy mindössze 80 elítéltet foglalkoztatnak, ami elenyésző arányt jelent a külső alkalmazottak létszámához képest. A börtönmunka szélesebb körben való igénybevételére pedig csak ritkán és kivételes esetben kerül sor.

Néhány szakértő szerint az elítéltek külső cégek általi alkalmazása sérti Washington állam alkotmányát. Mások azonban azon az álláspontón vannak, hogy a szövetségi jog nem tartalmaz erre vonatkozó ellenvetést, sőt bátorítja a magán tulajdonú cégeket arra, hogy a fogvatartottak munkaerejét hasznosítsák.

Mindenesetre a fenti jogi kérdésekről és az elítéltek tevékenységéről kevesen tudnak. A vállalatok pedig mindent megtesznek a számukra legkedvezőbb image fenntartására.

Tisztában vannak azzal, hogy az elítéltekkel szembeni társadalmi előítéltek kihathatnak a cég megítélésére is. Elképzelhető, hogy ha a vásárló tudná, hogy például a karácsonyi díszcsomagolású kávét, a Twin Rivers mentálisan sérült vagy nemi erkölcs ellen elkövetett bűncselekmények miatt bebörtönzött fogvatartottja készítette, akkor ez visszatartaná a vásárlástól, és más cég termékét adná szeretteinek ajándékba.

Mindemellett az emberek körében népszerű cégek (mint például Dell Computer, McDonald's, Nike, Microsoft, Konica) is időnként kénytelenek a termelésbe bevonni olyan vállalatokat, amelyek elítélteket alkalmaznak vagy közvetlen kapcsolatban állnak ilyen vállalkozásokkal.

Király Klára